

MÍSTO ÚVODU: SLAVISTA, BALKANISTA A KOMPARATISTA IVAN DOROVSKÝ¹

Převážná část životní dráhy **prof. PhDr. Ivana Dorovského, DrSc.**, akademika Makedonské akademie věd a umění (zvolen 1979) a čestného profesora Univerzity ve Skopji, je spojena s bývalým Československem a nyní s Českou republikou, konkrétně s Moravou a s Brnem. Přichází sem jako třináctiletý v důsledku občanské války v Řecku, kde se 18. května 1935 ve vesnici Čuka narodil. V Československu ukončil základní, středoškolské a vysokoškolské vzdělání: na Filozofické fakultě brněnské univerzity vystudoval ruštinu a bulharštinu. V letech 1961–1968 pracoval na katedře jazyků na Lékařské fakultě brněnské univerzity, později na katedře historie a etnografie střední, jihovýchodní a východní Evropy. V současné době je profesorem Ústavu slavistiky na FF MU. Především je nutné zdůraznit všestrannost působení Ivana Dorovského: od publicistiky, recenzí a drobných článků na počátku jeho tvůrčí dráhy k rozsáhlejším překladům, vědeckým studiím, monografiím a vlastní básnické a prozaické tvorbě.

Jako vědec se I. Dorovský profiloval jako komparatista širokého kulturního záběru s primární orientací na Balkán a Mediterán, jak se ostatně jmenuje jedna z jeho četných monografických studií. Významná je jeho práce lexikografická, bibliografická a publikačně organizační: mnozí si jistě připomenou fakt, že z časopisu *Universitas* udělal v letech 1971–1990 významné brněnské populárněvědecké periodikum s literárními ambicemi v situaci neexistence podobného časopisu v městě Brně. Neméně pozoruhodná je jeho organizační a redaktorská práce ve Společnosti přátel jižních Slovanů, jíž předsedá; je také vedoucím redaktorem jejího časopisu. Nutno dodat, že prof. Ivan Dorovský je *spiritus agens* nesčetných publikačních aktivit z okruhu jihoslovanských literatur a Balkánu, editorem a překladatelem. A neméně významná je jeho práce při profilaci studia balkanistiky a jihoslovanských jazyků a literatur jako předsedy oborové rady doktorského studia slovanských literatur.

Tvůrčí aktivity prof. Ivana Dorovského, které pokrývaly a pokrývají rozsáhlé teritorium od vlastní umělecké – básnické i prozaické – produkce k překladatelství, lingvistice, literární vědě, slavistice, balkanistice, translatologii, komparatistice a dále až k folkloristice, etnologii, kulturologii a histo-

¹ Druhá část tohoto úvodního textu obsahuje zhuštěnou verzi krátké studie *Hloubka a syntéza: Ivan Dorovský v druhé polovině 90. let*. In: Ivan Dorovský. Bibliografie. Moravská zemská knihovna, Společnost přátel jižních Slovanů v České republice, Brno 2000, 2. doplněné vydání, s. 11–13.

rii, nemluvě o dalších oborových přesazích², se v druhé polovině 90. let jednak prohlubují, jednak rozšiřují a scelují do syntetické podoby.

Příkladem tohoto pohybu jsou zejména tři publikace. V jejich čele stojí klíčová balkanistická práce nejen česká, ale také evropská a světová *Balkán a Mediterán* (Masarykova univerzita, Brno 1997). Badatel, který se – jak známo – významně podílel na práci týmu již zesnulého badatele světového jména Dionýze Ďurišina, vychází z tzv. „mediteránního centrismu“, tj. z ústřední polohy středomořské oblasti jako evropské kulturní kolébky. Z tohoto hlediska je pak dělení na Východ a Západ jen zhrubělou a umělou konstrukcí. Autora zde zajímají tvůrci, kteří patří k více národním literaturám, vzrušují ho tzv. mikroliteratury, diaspora a exil, stejně jako společné kořeny slovanské vzdělanosti a česko-balkánské styky. Neopomíná přitom ani úlohu Uher ve slovanském světě a význam Čechů, kteří působili jako prostředníci kultury.

Výzkumy Ivana Dorovského druhé poloviny 90. let mají syntetické sklonění, ale neomezují se jen na syntézu osobnostní: navazují na vývoj celé české slavistiky, pokračují v nedokončených projektech, vyznačují se záměrnou a promyšleně koncipovanou návazností jako spojením tradice a inovace. Taková je kniha, která vyšla již roku 1995, a to *Dramatické umění jižních Slovanů* (I. část 1918–1941, Masarykova univerzita, Brno 1995): „Jak je z mírně pozměněného názvu předkládané práce patrné, navazují vědomě na srovnávací dílo mého učitele Franka Wollmana *Dramatika slovanského jihu*. Jestliže totiž dal slovinský slavista, literární historik a folklorista Matija Murko, jenž více než celé jedno desetiletí (1920–1931) působil na Karlově univerzitě v Praze a žil tu až do své smrti (1951), F. Wollmanovi první podnět k napsání syntetického díla o dramatice slovanského jihu, pak k napsání této monografie dalo podnět celé Wollmanovo literárně teoretické, literárně historické a metodologické dílo. Právě před sedmdesáti lety vyšlo Wollmanovo *Srbochorvatské drama* (1924), které spolu s jeho spisem o slovinském (1925) a bulharském (1928) dramatu tvoří analytický základ k syntéze o dramatice slovanského jihu (...). Za uplynulých více než sedm desítek let literární věda značně pokročila. Zrodily se četné nové literárněvědné koncepce i teorie, vznikly mnohé zcela nové pojmy v oblasti poetiky, versologie, teorie dramatu, textologie i teorie informací aj. Změnily se rovněž společenské a národnostní poměry na slovanském jihu. F. Wollman ještě v roce 1930 rozuměl pod „termíny Jihoslované a jihoslovanský Srbocharváty, Slovinci i

² Podrobněji viz I. Pospíšil: *Balkanolog, slavista a komparatista s duší umělce*. In: Ivan Dorovský: *Bibliografie*. Moravská zemská knihovna, Brno 1995, s. 7–14; I. Pospíšil: *K životnímu jubileu Ivana Dorovského*, SPFFBU, D 42, XLIV, 141–145; nové aktivity jubilanta najdeme v periodiku *Slavica Litteraria*, X 3, 2000, spolu s výběrovou bibliografií za léta 1995–1999.

Bulhary'. V souladu s tehdejšími unitaristickými teoriemi považoval Srbo-charváty za jeden národ a jejich literaturu za společnou. Tento názor je však již dávno překonán. Srbové a Charváti měli ve svém historickém vývoji mnoho společného, jejich národní dějiny a formování jejich národních literatur se však vyvíjelo převážně samostatně. Pisemnictví slovanského jihu proto dnes tvoří srbská, charvátská, slovinská, černohorská, bosensko-hercegovská (psaná srbsky, charvátsky, arabsky), bulharská a makedonská národní literatura.“ (cit. dílo, s. 7). Kniha I. Dorovského je práce literárněvědná, neboť pojednává o dramatických textech, ale současně práce teatrologická a kulturologická, neboť se zabývá divadlem jako kulturní a uměleckou institucí a divadelnictvím jako uměleckou činností, přičemž je to také práce povýtce komparatistická, neboť její jádro tvoří analýza recepce jihoslovenské dramatické tvorby u nás.

Další podstatnou knižní prací českého slavisty a balkanisty, kterou věnoval svým makedonským rodičům, jejichž ostatky odpočívají v západoaustralském Perthu, je syntetická studie *Makedonci žijí mezi námi* (Masarykova univerzita, Brno 1998), na níž se autorsky podíleli také Dagmar Dorovská, Marcela Mašková a překladatelsky Gabriela Bairovová, Richard Stojar, Petr Mainuš a Dušan Glombiček. Zde také vystupuje do popředí známý rys Dorovského syntézy, totiž schopnost spojovat vlastní vědecké bádání s recepční aktivitou a s vedením mladé generace českých balkanistů a slavistů – to vše v dobách, které tomuto studiu oficiálně nijak zvláště nepřály a nepřejí. Tato činnost prof. Ivana Dorovského průkazně dokládá, že ani v době, kdy se ve společnosti různými vlivy dominantní hodnotou stávají peníze, lidé neztrácejí zájem o duchovno a kulturu, tedy o to, co člověka přesahuje a co ho činí člověkem. Současně to ukazuje, že kritický stav mezigeneračních vztahů v české společnosti zvrátněný přelomovými momenty převratů, revolucí a autoritářstvím všeho druhu není zcela beznadějný, že je možné sice pracně, ale přece za nějaký čas vybudovat harmoničtější souvislost, povlovnost, prolínání a následnost – neboť co jiného je myšlení a kultura než kreativita a inovace nesená úctou k tradici, k tomu, že se stáváme součástí nějakého vyššího řetězce, jehož smyslu možná zcela nerozumíme, ale jehož hodnotu cítíme jako bytostnou součást našeho života?

Studii Ivana Dorovského z druhé poloviny 90. let je mnohem více a jsou uvedeny v tomto svazku a výběrově v již citované slavistické ročence *Slavica Litteraria* (Sborník prací Filozofické fakulty MU Brno, X 3, 2000): za všechny lze jmenovat alespoň jubilentův autorský podíl na svazku *Jihoslovenské literatury v českém prostředí* (Brno 1999), kam přispěl studií *Jiří Polívka a makedonská lidová slovesnost*, a jeho redigování a zcela zásadní autorský přínos ve svazku věnovaném životnímu jubileu českého slavisty (a zejména slovenisty) a bohemisty Viktora Kudělky *Studie z literárněvědné slavistiky*

(Editor: Ivan Dorovský, Masarykova univerzita, Brno 1999). V ní se zračí Dorovského schopnost průniku do hloubky, ale také scelování různých oborů a jejich často nečekaných, objevných průníků.

V druhé polovině devadesátých let v jistém smyslu zraje a kulminuje také jubilatova činnost překladatelská a editorská: připomeňme jen antologii z poezie srbské básnířky Desanky Maksimovićové *Žádám o milost* (Vydala Společnost přátel jižních Slovanů, Brno 1998, ilustrace Jarmila Lorencová), kterou Ivan Dorovský sestavil, přeložil, editoval a opatřil úvodem, nebo *Aforismy* slovinského básníka Žarka Petana (Společnost přátel jižních Slovanů v České republice, Brno, nakladatelství Albert, Boskovice 1999, ilustrace Miroslav Pavlík), nemluvě o rozsáhlých souborných básnických antologiích z jihoslovanských národních literatur. A v neposlední řadě nutno připomenout nezastupitelnou činnost jubilanta v edičně i jinak aktivní Společnosti přátel jižních Slovanů, jejíž bulletin již řadu rediguje a kam sám píše: buduje tak slavistickou a balkanistickou komunitu, kde vedle sebe najdeme univerzitního profesora, politika, studenta i běžného čtenáře, amatérského zájemce o jihoslovanské národy a jejich duchovní výtvořky. Na počátku nového tisíciletí vychází průkopnické dílo, které Ivan Dorovský inicioval, vedl a jehož podstatnou část včetně úvodních studií napsal – *Slovník balkánských spisovatelů* (LIBRI 2001) – soustřeďující hesla z albánské, bosenskohercegovské, bulharské, chorvatské, makedonské, slovinské, srbské a černohorské literatury. I. Dorovský byl iniciátorem řetězce tří projektů, jimiž pracovní kolektivy Ústavu slavistiky FF MU ve třech svazcích mapují literární dění v areálu Polska, východních Slovanů a již zmíněného Balkánu.

Život a dílo profesora Ivana Dorovského je již nyní základním stavebním kamenem české slavistiky a balkanistiky: je jím nejen pro svůj vskutku materiálově i metodologicky zakládající význam, ale také a především pro svoje vědomí internacionality, otevřenosti a kontinuity. Jubilatovo směřování přes hranice oborů, současně však vědomí profesionálně přesně vymezeného předmětu bádání dávno došlo k tomu, co dnes již zcela zřetelně představuje hybnou sílu vývoje věd. Další tvůrčí plány Ivana Dorovského svědčí o tom, že svůj jazykový, kulturní a badatelský rozhled napře do nových směrů. Jak říkají Rusové: *Bol'šomu korablju bol'šoje plavanije* (volně přeloženo: *Velký koráb se vydává jen na velké plavby*).

Ivo Pospíšil

vedoucí Ústavu slavistiky na Filozofické fakultě
Masarykovy univerzity v Brně
předseda Českého komitétu slavistů